

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС ЛІТЕРАТУРИ СХОДУ В СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ

Жанна СЕГЕДА,
вчитель-методист зарубіжної літератури,
Київська гімназія східних мов №1

У статті обґрунтовуються мета і завдання запровадження спеціального курсу «Література Сходу» у варіативній частині навчального плану у Київській гімназії східних мов №1. Характеризується зміст навчального курсу, йдеться про міжпредметну інтеграцію та аксіологічний компонент «Літератури Сходу».

Ключові слова: старша школа, профільне навчання, література Сходу, полікультурна освіта.

THE SPECIAL COURSE OF ORIENTAL LITERATURE IN THE SYSTEM OF EDUCATION OF THE HIGH SCHOOL. Zhanna SEHEDA, Teacher-Methodologist of foreign literature, Kyiv Gymnazium of Oriental Languages №1.

The article proves the purpose and objectives of introducing the discipline «Oriental Literature» into the optional part of learning plan in the Kyiv Gymnazium of Oriental Languages №1. A content of the learning course, interdisciplinary integration and axiological component of «Oriental Literature» are described in the article.

Keywords: high school, specialized education, Oriental literature, multicultural education.

Постановка проблеми. Профільне навчання як вид диференційованого навчання передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів, створення умов для здобуття знань старшокласниками відповідно до обраного професійного спрямування. Профільне навчання забезпечується за рахунок змін у меті, змісті, структурі організації навчального процесу. При формуванні змісту профільного навчання учнів старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів філологічного спрямування, зокрема тих, які обрали орієнталістику, необхідно враховувати кордоцентризм менталітету представників народів Сходу, мовам яких навчаються учні, адже виняткове значення у цьому контексті має література того чи іншого народу, що мешкає на значній території, яка має загальну назву Схід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потреба у міжнародних контактах зі східним зарубіжжям зумовила необхідність глибшого ознайомлення зі світовою культурою і розширення кола творів зарубіжної літератури, які вивчаються у вищих і загальноосвітніх навчальних закладах. Питання навчання літератур Сходу саме у спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах – школах, гімназіях – порушувалося і теоретиками-вченими, і практиками-вчителями. Так, С. Руссова [4, с. 7–28; 5, с. 3–4] зосереджує увагу на особливостях навчання учнів східних літератур (індійської, перської, китайської, японської) у межах навчальної програми з зарубіжної літератури, уклала збірку пропонувананих учням творів класичних літератур Сходу [5]. Деякі з них включено до програм зарубіжної літератури. Г. Подгорний [3, с. 113–118] підкреслює важливість культурологічних знань для налагодження спілкування з представниками Сходу. Є. Тарасов

[6] зосереджує увагу на етнокультурній специфіці мовної свідомості. Педагогічна практика навчання мов і літератур в Київській гімназії східних мов №1 демонструє нагальну необхідність надання можливості учням глибшого ознайомлення з літературною спадщиною Сходу.

Мета статті – схарактеризувати зміст, завдання і значення вивчення літератури Сходу у загальноосвітніх навчальних закладах філологічного спрямування та встановити основні аксіологічні аспекти відповідного навчального предмета.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних умов становлення державності України є входження у світ сучасних культурних надбань народів світу. Освіта є чинником відтворення і нарошення інтелектуального, духовного та економічного потенціалу суспільства. Стратегія розвитку освіти в Україні на 2015–2025 роки передбачає оновлення змісту освіти, увідповіднення його сучасним потреб особи та суспільства. Нині суттєво змінюється мета національної освіти – вона передбачає новий зміст навчально-виховної діяльності шкіл нового типу. Зокрема, зростає роль гімназій в гуманітарній освіті. Освіта, як зазначається у Національній доктрині розвитку освіти [2], має сприяти оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями; формуванню культури міжетнічних і міжособистісних стосунків; розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання; вихованню людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування усіх народів світу.

В Україні понад два десятки загальноосвітніх навчальних закладів, де учнів навчають східним мовам. Майже половина з них розташовані у Києві. Такі освітні заклади нового типу відіграють важливу культуротворчу функцію. Так, у Київській гімназії східних мов №1, де гімназисти навчаються однієї зі східних мов (арабської, гінді, китайської, корейської, перської, турецької чи японської) з 1 по 11 класи, учням 10–11 класів за рахунок варіативної складової навчального плану пропонується спеціальний курс «Література Сходу». Цей курс покликаний через розвиток літературознавчої компетенції забезпечити якнайповніше формування життєвої, світоглядної, культурної та професійної компетентностей учнів. Як показує педагогічна практика, навчання східної мови дає лише окремі відомості про літературу народу – носія мови. Це й зумовило впровадження нового спеціального курсу «Література Сходу», об'єктом вивчення якого є кращі твори й основні етапи літературного процесу в країнах Сходу.

Навчальна програма «Література Сходу» для 10–11 класів має на меті ознайомити учнів, які вивчають східні мови, з основними характеристиками літературних процесів та зі зразками творів й представниками літератур країн Сходу. А саме – з особливостями словесного мистецтва і духовними цінностями класичних літератур: турецької, перської, арабської, індійської, китайської, корейської, японської, народів Південно-Східної Азії, кращими надбаннями кожної з означених літератур на сучасному етапі.

Навчальний матеріал побудований у формі нарощення знань, здобутих учнями згідно з програмою зарубіжної літератури в попередні роки навчання та подачею нового матеріалу з урахуванням психофізіологічних особливостей розвитку старшокласників.

Головне завдання спецкурсу – опанування учнями системи знань про закономірності літературних процесів на Сході, усвідомлення пов'язаності змісту цієї варіативної складової із суспільним життям і станом духовної культури кожного з народів, набуття вмінь визначати основні явища зарубіжної літератури, засвоєння необхідних літературознавчих понять і термінів, які стосуються літератури Сходу, формування практичних навичок аналізу основних тенденцій в розвитку літературного процесу та особливостей поезики художніх творів різних видів і жанрів.

Предмет спецкурсу становлять основні особливості літературних процесів, віхи біографій письменників – представників літератур Сходу, характеристика вибраних творів. Упродовж вивчення курсу учні мають отримати розуміння про природу різних видів і жанрів художніх творів східної літератури, вирізнити спільне та відмінне в культурних традиціях [1, с. 75] і літературних стилях різних країн та регіонів.

В основу навчання учнів літературі Сходу покладено такі принципи організації навчально-виховного процесу: гуманізація системи освіти; єдність загальнонародського і національного; розвивальний характер навчання; співпраця та творчість учителя й учня; індивідуалізація та диференціація; оптимізація навчання; відкритість і динамічність; особистісно-орієнтований характер навчально-виховного процесу.

«Літературу Сходу» можна вважати окремим предметом. Його програма розрахована на два роки (0,5 год на тиждень). Навчальний матеріал побудовано у хронологічно-територіальному порядку – від вивчення епосів Індії до класичної літератури Китаю, Японії, Кореї, країн арабо-мусульманського регіону. Вивчення починається оглядом класичних літератур народів Сходу на першому році навчання (10 кл.); продовжується ознайомленням з кращими зразками літератури ХХ–ХХІ ст. на другому році навчання (11 кл.). Основна увага приділяється вивченню літератур тих країн, мови яких вивчаються в навчальному закладі. Вивчення класичної літератури кожної з країн Сходу розпочинається із загальної характеристики та визначення основних етапів і тенденцій розвитку літератури. У деталізованому висвітленні розглядаються визначні літературні пам'ятки, творчість найвидатніших письменників, аналізуються їхні основні твори. Цей курс спрямовано на розширення світоглядних меж учнів шляхом ознайомлення з самобутністю і самоцінністю сучасної літературної спадщини народів Сходу, взаємовпливом літератур. Водночас за варіативністю літературних процесів учням дається можливість побачити спільність загальнонародських та етнонаціональних цінностей, що єднає всі народи. У процесі навчання відкриваються широкі можливості для виховання міжетнічної та міжконфесійної толерантності, полікультурної компетентності учнів.

Учитель враховує процеси інтеграції навчального закладу в соціокультурне середовище, в діалог Україна – Схід, доносить до учнів розуміння того, що формування й розвиток літератур народів Сходу – складний та суперечливий процес, зумовлений певними закономірностями, він є важливим складником процесу розвитку зарубіжної літератури. Базовими предметами східної літератури є зарубіжна література, культура Сходу, всесвітня історія.

Програма «Літератури Сходу» надає можливість для творчості вчителя. Педагог може використовувати різні форми: уроки-подорожі у східний світ, літературні журнали, уроки-лекції, інтегровані уроки тощо. Пропонується широке застосування методик інтерактивного навчання.

Навчальні теми пронизані ідеями діалогу культур, гуманізму, миру, милосердя, толерантності. В процесі навчання учнів літератури Сходу вчитель широко використовує міжпредметні зв'язки із зарубіжною та українською літературою, географією країн світу, всесвітньою історією, сходознавством, українознавством. Київська гімназія східних мов №1 – навчальний заклад з понад півстолітньою історією вивчення мов народів Сходу, а також складників їхньої культури, де виховання міжетнічної та міжконфесійної толерантності на уроках і в позаурочній роботі має виняткове значення.

Літературні твори є чинником ознайомлення учнів з основами духовного і естетичного розвитку народів Сходу, з традиціями, звичаями, обрядами, святами, віруваннями.

Загалом мета спецкурсу полягає у формуванні в учнів розуміння важливості культур українців і народів Сходу в планетарному культурному розвитку. Тож уроки курсу спрямовано на розвиток творчих здібностей учня, його особистості на кожному етапі навчання. Освітній результат – сформованість в учнів потреби в саморозвитку за прагнення опанувати всі компоненти культури.

Формування й виховання міжетнічної та міжконфесійної толерантності на уроках літератури Сходу у гімназії, як і на інших уроках, визнається за пріоритет. У навчальних закладах, де вивчаються східні мови, як правило, навчаються діти представників Сходу. Вхідження учня іншої національності у шкільний колектив полегшується і тим, що він є носієм мови та джерелом безпосередніх знань про літературу свого народу. На уроках ми виховуємо повагу до української культури: наші учні на Сході будуть цікаві не тільки як фахівці, але й як носії своїх власних українських традицій. Однак культуру Сходу маємо вивчати глибоко за всієї різноманітності, в тому числі й літературу як її складову. Ці знання – важлива основа налагодження економічних та культурних стосунків. Важливо розуміти, що знання літератури, звичаїв, традицій, релігії, етноетикету народів Сходу – це безпосередня демонстрація пошани і прийняття [3, с. 117].

Учитель має враховувати процес інтеграції навчального закладу в соціокультурне середовище, доносити до учнів розуміння, що формування та розвиток літератури народів Сходу – складний і суперечливий процес, зу-

мовлений певними закономірностями, він є важливим складником процесу розвитку світової літератури.

Висновки. Полікультурна освіта та полікультурне виховання – одне з головних завдань спецкурсу «Література Сходу». Його зміст покликаний сприяти формуванню в учнів інтересу до вивчення східних мов, щоб східна мова сприймалася як мова народу – носія певної культури. А також слугувати фундаментом для подальшого глибокого вивчення літератури Сходу у вищому навчальному закладі. Курс літератури Сходу має практичне значення при налагодженні спілкування з представниками народів східних країн та майбутньої професійної діяльності, сприяє уникненню міжетнічних непорозумінь.

Література

1. Історія світової культури. Культурні регіони [Текст]. – К. : Либідь, 1997. – 446 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти [Текст] / Указ Президента від 17 квіт. 2002 р. №3437/2002 // Дошкільне виховання. – 2002. – №7. – С. 3.
3. *Подгорний, Г. В.* Генералізація знань про етнонаціональні цінності іранців у розвитку культурологічної компетентності учнів на уроках перської мови [Текст] / Г. В. Подгорний // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. - К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – С. 113–118.
4. *Руссова, С. М.* Джерело перлин. Поетика східних літератур [Текст] / С. М. Руссова. – К. : Фенікс, 1999. – 346 с.
5. *Руссова, С. М.* Джерело перлин. Хрестоматія східних літератур [Текст] / С. М. Руссова. – К. : Горудень, 1998. – 260 с.
6. *Тарасов, Е. Ф.* Межкультурне общение – новая онтология анализа языкового сознания [Текст] / Е. Ф. Тарасов // Этнокультурная специфика языкового сознания. – М. : РАН; Институт языкознания, 2000. – 452 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРИ НАРОДІВ СХОДУ В БІБЛІОТЕЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ГІМНАЗІЙНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СХОДОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ

Вікторія ТЕЛЬЧАРОВА,

завідувач бібліотеки, Київська гімназія східних мов №1

У статті розкрито чинники важливості популяризації літератури народів Сходу в Україні задля підвищення якості сходузнавчої освіти, підготовки спеціалістів у сферах: сходузнавства, перекладу, культурології, міжнародних відносин тощо. Подано експрес-аналіз (на прикладі бібліотечних заходів для учнів) змісту окремих творів письменників, поетів країн Сходу, здійснений педагогічним колективом Київської гімназії східних мов №1.

Ключові слова: *шкільна бібліотека, східні мови, література країн Сходу, Махабхарата, епос, лірика, танка, хайку, поезія, ракішаз, ши'р.*

IMPORTANCE POPULARIZATION OF EASTERN NATION'S LITERATURE IN THE LIBRARY PRACTICE ACCORDING: EXPERIENCE WITH THE IMPLEMENTATION OF GYMNAZIUM'S ORIENTAL EDUCATION. Viktoria TELCHAROVA, Head of library, Gymnazium of Oriental Languages №1 of Kyiv.

In article described question why popularization of Eastern literature in Ukraine is important for increase quality of training new specialists in next areas: Oriental Studies, translation, cultural studies, international relations, and so on. A brief analysis of the content